

Physostegia virginiana

Foto: Peter Hellings

Nomenclatuur/etymologie

De geslachtsnaam *Physostegia* is afgeleid van twee Oudgriekse woorden: 'phýsa', wat 'blaas' of 'opgezwollen' betekent, en 'stégē', wat 'bedekking' of 'dak' betekent. Dit verwijst naar de kelken van de bloemen die na de bloei opzwellen en de vrucht bedekken. De soortaanduiding *virginiana* is een geografische aanduiding en betekent 'uit Virginia', de Amerikaanse staat waar de plant oorspronkelijk werd beschreven of veel voorkwam. De Nederlandse naam is Scharnierbloem of Scharnierplant, en in het Engels 'Obedient Plant' (gehoorzame plant), vanwege de bloemen die men in een bepaalde gedraaide positie kan zetten, waarna ze blijven staan.

Taxonomie

Physostegia virginiana is een kruidachtige vaste plant en de meest gekweekte soort binnen het geslacht *Physostegia*. Het geslacht zelf wordt tot de Lipbloemenfamilie gerekend, gekenmerkt door vierkante stengels en tegenoverstaand blad. De plant is de typesoort van het geslacht.

- Rijk: Plantae
- Orde: Lamiales
- Familie: Lamiaceae
- Geslacht: *Physostegia*
- Soort: *P. virginiana*

Synoniemen

De soort heeft in de loop der tijd een paar synoniemen gekend, maar deze worden zelden nog gebruikt. Enkele voorbeelden zijn:

- *Dracocephalum virginianum* L.
- *Physostegia speciosa* Sweet

Variëteiten en cultivars

Physostegia virginiana is zeer populair in de tuinbouw en er zijn veel cultivars ontwikkeld, vaak gericht op een compactere groei en minder agressieve spreiding (woekering) dan de soort zelf. Veelvoorkomende cultivars zijn:

- *Physostegia virginiana* 'Miss Manners': Een populaire, compacte cultivar met witte bloemen die minder woekert. Hoogte rond 60-75 cm.
- *Physostegia virginiana* 'Pink Manners': Een compactere variant met zachtroze tot lavendelroze bloemen, bekend om zijn niet-woekerende eigenschappen.
- *Physostegia virginiana* 'Vivid': Een kortere, compacte cultivar met opvallende purperroze bloemen die laat in de zomer bloeien. Hoogte ca. 60 cm.
- *Physostegia virginiana* 'Summer Snow' (foto): Een vroegbloeiende, populaire cultivar met zuiver witte bloemen.
- *Physostegia virginiana* 'Bouquet Rose': Een cultivar met een goede hoogte (70-90 cm) en een overvloed aan diep roze bloemen.
- *Physostegia virginiana* 'Rosea': Een selectie met mooie zachtroze bloemen.
- *Physostegia virginiana* 'Alba': Een witte, of soms licht getinte, vorm van de soort.
- *Physostegia virginiana* 'Crystal Peak White': Een zeer korte, stevige, witte cultivar die ongeveer 40 cm hoog wordt.
- *Physostegia virginiana* 'Variegata': Een variëteit met bont, wit-groen blad en roze bloemen.

Familie

De soort is ingedeeld bij de Lamiaceae, de Lipbloemenfamilie. Leden van deze familie, waartoe ook munt, salie en lavendel behoren, worden gekenmerkt door hun vierkante stengels, tegenoverstaande bladeren en tweelippige, vaak geurende bloemen.

Hoogte

De botanische soort *Physostegia virginiana* heeft een hoogte van ongeveer 60 tot 100 centimeter. Sommige krachtige cultivars kunnen 120 cm bereiken, terwijl compacte selecties zoals 'Crystal Peak White' slechts 40 cm hoog worden. De stengels zijn rechtopstaand en stevig.

Bloemkleur

De bloemkleur van de wilde soort varieert van lavendelroze tot roze, soms met paarse strepen, of wit. De bloemen zijn buisvormig, lijken op leeuwenbekjes en staan in dichte, rechtopstaande eindstandige aren. Cultivars bieden een gamma van zuiver wit ('Summer Snow', 'Miss Manners') tot diep purperroze ('Vivid').

Bladkleur

Het blad van de Scharnierbloem is lancetvormig, heeft een getande rand en staat tegenoverstaand aan de vierkante stengels. De kleur is over het algemeen helder- tot donkergroen. De cultivar *P. virginiana* 'Variegata' heeft wit-roze-groen bont blad.

Bloeiperiode

Physostegia virginiana bloeit in de zomer tot de vroege herfst, meestal van juli tot september. De bloei is langdurig en de bloemen openen zich van onder naar boven aan de aar.

Standplaats

De plant geeft de voorkeur aan een plek in de volle zon. Een licht vochtige, humus- en voedselrijke grond is ideaal. De soort is van nature te vinden op vochtige plaatsen zoals rivieroeveren en natte weiden. Hoewel hij lichte schaduw verdraagt, kan te veel schaduw leiden tot slappe stengels en kan staking nodig zijn.

Herkomst

Physostegia virginiana is inheems in Noord-Amerika en komt voor in het oosten en midden van de Verenigde Staten en Canada, westwaarts tot in Manitoba, North Dakota en Texas.

Soort gewas

Het is een kruidachtige vaste plant (*herbaceous perennial*). De plant is bladverliezend en sterft in de herfst bovengronds af. Een belangrijk kenmerk van de soort is de neiging om zich via ondergrondse uitlopers (wortelstokken of rhizomen) vrij snel te verspreiden, waardoor hij woekerend kan zijn in kleinere tuinen.

Vermeerderingswijze

De plant kan gemakkelijk worden vermeerderd door deling van de wortelkruit, bij voorkeur in het vroege voorjaar of de herfst. Het verdelen is ook noodzakelijk om de agressieve verspreiding van de soort te controleren. Vermeerdering uit zaad is ook mogelijk, maar wordt minder vaak gedaan voor cultivars om de genetische zuiverheid te behouden.

Klimaatzone

Physostegia virginiana is een zeer winterharde plant, geschikt voor USDA Hardheidszones 3 tot 9. Dit geeft aan dat de plant zeer goed bestand is tegen koude temperaturen in de winter.

Insecten

De Scharnierbloem is zeer aantrekkelijk voor bestuivers, vooral voor bijen, hommels en kolibries. De bloemen produceren veel nectar en de late bloeiperiode maakt de plant waardevol als voedselbron voor deze insecten aan het einde van de zomer en in de vroege herfst. De plant is echter ook hertenresistent.

Bronvermelding

<https://www.missouribotanicalgarden.org/PlantFinder/PlantFinderDetails.aspx?taxonid=298989>

<https://plants.ces.ncsu.edu/plants/physostegia-virginiana-miss-manners/>

<https://www.seasons.nl/planten-en-tuin/mooie-zomerbloei-scharnierbloem-physostegia-virginia>

<https://www.tuindingen.nl/blog/vaste-planten/physostegia-scharnierbloem-soort>

<https://www.sandysplants.com/plant-name/Physostegia-virginiana-Pink-Manners>

<https://hessenhof.nl/plants/physostegia-virginiana-vivid-phyvirvi>

Samenvatting

Onderwerp	Resultaat
Nomenclatuur/etymologie	'Physo' (blaas) + 'stegia' (bedekking), verwijst naar opgezwollen kelk; <i>virginiana</i> verwijst naar Virginia
Taxonomie	<i>Familie: Lamiaceae, Geslacht: Physostegia, Soort: P. virginiana</i>
Synoniemen	<i>Dracocephalum virginianum, Physostegia speciosa</i>
Variëteiten en cultivars	'Miss Manners', 'Pink Manners', 'Vivid', 'Summer Snow', 'Bouquet Rose', 'Rosea', 'Alba', 'Crystal Peak White', 'Variegata'
Familie	Lamiaceae (Lipbloemenfamilie)
Hoogte	60- 100 centimeter (cultivars variëren van 40 tot 120 cm)
Bloemkleur	Roze tot lavendel, of wit, in dichte eindstandige aren
Bladkleur	Groen, lancetvormig, getand (sommige cultivars bont: groen-wit-roze)
Bloeiperiode	Juli- september (zomer tot vroege herfst)
Standplaats	Volle zon, licht vochtige, humus- en voedselrijke, goed doorlatende grond
Herkomst	Noord-Amerika (oosten en midden van de VS en Canada)
Soort gewas	Kruidachtige vaste plant (<i>herbaceous perennial</i>), kan woekeren via wortelstokken
Vermeerderingswijze	Deling van wortelkluit (lente of herfst), of zaad
Klimaatzone	USDA zone 3- 9 (zeer winterhard)
Insecten	Trekt bijen, hommels en kolibries aan (belangrijke late nectarbron); hertenresistent